

YHTEENVETO KESKUSTAKIRJASTON ELINKEINO- JA YHTEISKUNNALLISISTA VAIKUTUKSISTA

1. TIIVISTELMÄ

Tässä vaikutusarvioinnissa tarkastellaan Helsingin keskustakirjaston elinkeino- ja yhteiskunnallisia vaikutuksia. Raportissa esitetyt luvut ja arviot kuvaavat oletettujen vaikutusten suuruusluokkia.

Kasvavien kävijämäärien, monipuolisten sisältöjen ja kunnianhimoisten toimintatapojen myönteinen vaikutus yleiseen sivistys- ja osaamistasoon lienee kirjastohankkeen toteutuksen tärkein tavoite. Hanke voi onnistuessaan vaikuttaa myös esimerkiksi keskustan elävyyteen ja kirjastoalan strategiseen kehittymiseen.

Keskustakirjaston rakentamisvaiheen työllisyysvaikutus koko kansantalouden tasolla on arviolta 1 200–1 500 henkilötyövuotta ja tuotannollinen vaikutus 200–230 miljoonaa euroa. Rakentamisvaiheen arvioitu verovaikutus on yhteensä 10–15 miljoonaa euroa, josta valtion osuus on noin puolet.

Laskelmia keskustakirjaston toimintavaiheen työllisyys-, vero- ja tuotannollisista vaikutuksista ei ole sisällytetty raporttiin, sillä toimintavaiheen euromääräisten vaikutusten arvioidaan olevan suuruusluokaltaan vähäisiä. Hyvin karkeasti arvioituna vuotuiset työllisyysvaikutukset ovat alle viisikymmentä henkilötyövuotta ja tuotannolliset vaikutukset muutama miljoonaa euroa. Verovaikutusten suuruusluokan arvioidaan olevan alle miljoona euroa vuodessa.

Henkilötyövuosissa ja euroissa mitattavien taloudellisten vaikutusten lisäksi hanke synnyttää taloudellista arvoa, jonka suuruusluokkaa ei luotettavasti voida etukäteen arvioida. Raportissa on kuvattu hankkeella tavoiteltavia potentiaalisia hyötyjä, joiden kautta taloudellinen arvo syntyy.

Keskustakirjasto luo mahdollisuuksia yrittäjyydelle tarjoamalla aloittaville ja yksinyrittäjille työtiloja. Kirjaston myötä lisääntyvät ihmisvirrat voivat vaikuttaa myönteisesti alueen yritysten toimintaedellytyksiin. Uusi kirjastotila lisäänee muuta kuin lainaamiseen keskittyvää kirjastoverkoston kokonaiskäyttöä.

Hankkeen merkittävimmät riskit liittyvät haastavaan tekniseen toteutukseen ja rakennuskustannusten ylittymiseen. Hanke edellyttää kirjastolta muutosvalmiutta ja onnistumista uusien toimintakonseptien toteutuksessa.

2. HANKKEEN KUVAUS

Helsingin keskustakirjasto on suunniteltu ei-kaupalliseksi, kaikille avoimeksi tilaksi, jonka on tarkoitus vastata kaupunkilaisten muuttuneisiin tarpeisiin.

Keskustakirjaston tavoitteena on tukea yksilöiden kulttuuri- ja muita harrastuksia, oppimista ja työntekoa. Hankeen on tarkoitus edistää yhteisöllisyyttä, innovatiivisuutta ja matkailua. Uuden kirjastokonseptin myötä kaupunki pyrkii vahvistamaan kansalaisuutta ja edistämään osallistuvaa demokratiaa.

Keskustakirjaston yhteyteen on suunniteltu elokuvateatteritoimintaa, erilaisia luovia työtiloja, näyttelytiloja, lasten leikkipuistoa sekä kaupallista tilaa. Keskustakirjaston toimintakonsepti eroaa perinteisestä kirjastosta, joten hankkeella on todennäköisesti vielä tavallista kirjastorakennusta laajemmat positiiviset vaikutukset.

Keskustakirjasto palvelee koko kaupunkia ja pääkaupunkiseutua. Asemien läheisyyden ja laajojen aukiolojen ansiosta kirjaston tarjonta on hyvin saavutettavissa myös Helsingissä vieraileville kotimaisille ja ulkomaisille kävijöille.

Hankkeen tarkempi kuvaus on esitetty hankesuunnitelmassa. Alla on esitetty hankkeen keskeisiä tunnuslukuja.

Helsingin kirjastojen asukaskohtainen pinta-ala on alle valtakunnallisten suositusten ja keskiarvojen myös keskustakirjaston valmistumisen jälkeen. Kirjastopinta-alaa on Helsingissä nyt 61,05 m² tuhatta asukasta kohden ja valtakunnallisesti 92,55 m² tuhatta asukasta kohden. Keskustakirjaston valmistuttua Helsingin tunnusluku nousee 83 m²:iin per tuhat asukasta. Tiheään asutun Helsingin ja kaikkien Suomen kuntien kirjastopinta-aloja suhteessa asukaslukuun ei kuitenkaan tulisi suoraan verrata toisiinsa.

Kirjastopalvelujen käyttäjien määrä Helsingissä on 82 % asukkaista.

Keskustakirjastossa arvioidaan vierailevan 2 500 000 kävijää vuodessa.

Keskustakirjaston valmistumisen myötä kaupunginkirjasto luopuu Lasipalatsin ja Postitalon toimipisteistä.

Rakennushankkeen kokonaiskustannukset ovat yhteensä 98 miljoonaa euroa (alv. 0 %) kustannustasossa 7/2014 sisältäen mm. asemakaavan edellyttämän keskustatunneliin varautumisen kustannukset. Tarkempi kustannusjakauma on esitetty hankesuunnitelmassa. Mittava rakennushanke edellyttää systemaattista kustannusohjausta hankkeen eri vaiheissa. Tarvittaessa kustannussäästöjen edellyttämiä toimia kohdistetaan ensisijaisesti kirjastoimen ulkopuolisiin tiloihin.

Rakennuksen kokonaisvuokrameno kaupunginkirjastolle on 436 000 euroa kuukaudessa ja 5 227 000 euroa vuodessa. Vuokra-ala on 12 116 m².

Kirjasto vuokraa tiloja ulkopuolisille ja uskoo muilta käyttäjiltä saatavan vuokria arviolta 42 000 euroa kuukaudessa, 509 000 euroa vuodessa. Mahdollisuuksien

mukaan ulkoisia tuloja pyritään lisäämään. Merkittävä ulkopuolisen rahoituksen kerääminen edellyttää kirjastolta myönteistä suhtautumista myös kaupalliseen toimintaan ja kykyä tuottaa lisäarvoa kumppaneille.

Keskustakirjaston pääomavuokra on 351 000 euroa kuukaudessa (28,95 euroa /m²/kk), noin 4 200 000 euroa vuodessa ja ylläpitovuokra on 85 000 euroa kuukaudessa (7 euroa/m²/kk), noin 1 000 000 euroa vuodessa. Pääomavuokra sisältää tontin vuokran sekä rakennuskustannuksista 3 % korolla ja 30 vuoden poistoajalla lasketun vuokran.

Keskustakirjaston myötä kaupunki luopuu Lasipalatsin Kaupunkiverstaasta ja Kirjasto Kypystä, joiden toiminnot siirtyvät keskustakirjastoon. Tästä aiheutuu vuokratulujen säästöä yhteensä 508 000 euroa vuodessa.

Kirjaston vuotuisten käyttömenojen lisäys on yhteensä 7 750 000 euroa, josta vuosivuokra on 5 230 000 euroa. Keskustakirjaston vuotuinen vaikutus kirjaston talouteen on 6 700 000 euron nettolisäys hankesuunnitelman mukaisilla kustannuksilla ja ilman muita toimenpiteitä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö saa myöntää Suomen itsenäisyyden 100-vuotiskirjaston rakentamiseen valtionavustusta Helsingin kaupungille yhteensä enintään 30 000 000 euroa vuosina 2014 - 2018. Valtio on ilmoittanut rahoitusosuuden saamisen ehtona olevan, että rakennustyöt aloitetaan vuoden 2015 kuluessa ja että rakennus on käyttöönotettavissa 6.12.2018.

Tavoitteena on että pohjarakentaminen alkaa syyskuussa 2015 ja maanpäällisten osien rakentaminen marraskuussa 2016 siten, että tilat ovat käyttöönotettavissa marraskuun 2018 loppuun mennessä.

3. KESKUSTAKIRJASTO KAUPUNGIN STRATEGIAOHJELMASSA

Kaupungin strategiaohjelmassa 2013–2016 todetaan, että keskustakirjastoa viedään eteenpäin yhteistyössä valtion ja muiden toimijoiden kanssa vaarantamatta lähikirjastoverkkoa. Hanke on kaupungin arvojen, erityisesti osallisuuden ja osallistumisen, mukainen, sillä keskustakirjastoa on suunniteltu alusta alkaen yhteistyössä kaupunkilaisten kanssa, ja osallistamista on tarkoitus jatkaa myös hankkeen suunnitteluvaiheen jälkeen. Puurakentamisen ja kirjastorakennuksen energiaratkaisuiden osalta hanke toteuttaa myös ekologisuuden arvoa.

Strategiaohjelmassa todetaan, että kulttuuri- ja kirjastopalveluiden saatavuutta edistetään kehittämällä sähköisiä palveluja ja viemällä niitä erilaisiin kaupunkitiloihin. Keskustakirjastohankkeen tavoitteena on edistää elinikäisen oppimisen mahdollisuuksia, maahanmuuttajien aktiivisuutta kaupunkilaisina ja hauskan tapahtumakaupungin kehittämistä.

4. YHTEENVETO HANKKEEN ELINKEINOVAIKUTUKSISTA

a. Rakentamisvaiheen vaikutukset

Keskustakirjaston rakentamisvaihe ulottuu hankesuunnitelman mukaan vuoden 2018 loppuun. Koko rakentamisvaiheen yhteenlaskettu työllisyysvaikutus on arviolta 1 200–1 500 henkilötyövuotta ja tuotannollinen vaikutus 200–230 miljoonaa euroa. Yhteenlasketun verovaikutuksen arvioidaan olevan 10–15 miljoonaa euroa, josta valtion osuus on noin puolet. Rakennusalan osuus työllisyysvaikutuksista on noin 600 henkilötyövuotta.

Luvut perustuvat muiden investointihankkeiden vaikuttavuusarvioinneissa käytettyihin, Tilastokeskuksen aineistojen perusteella laskettuihin kertoimiin. Luvut sisältävät hankkeen suorat, epäsuorat ja välilliset vaikutukset koko kansantaloudessa.

Osa rakentamisvaiheen vaikutuksista kohdistuu alihankintaketjujen, työntekijöiden asuinpaikkojen ja työntekijöiden kulutuksen kautta muualle kuin Helsingin seudulle ja edelleen tuonnin ja Suomen ulkopuolella asuvien työntekijöiden myötä ulkomaille.

Edellä esitetyt vaikutukset eivät ole nettomääräisiä, sillä luvut eivät huomioi muualla taloudessa mahdollisesti tapahtuvia syrjäytymisvaikutuksia. Vastaava arviointitulosaataisiin mille tahansa samansuuruiselle julkisen sektorin rakennusinvestoinnille.

Valtion osallistuminen hankkeen rahoitukseen lisää investoinnin kannattavuutta Helsingin näkökulmasta. Sama vaikutus olisi hankkeeseen mahdollisesti sitoutuvalla yksityisellä rahoituksella.

Työmaavaihe vähentää alueen ihmisvirtoja, lisää alueelle kohdistuvaa raskasta liikennettä, aiheuttaa melua ja heikentää paikallisesti ilmanlaatua. Vaikutuksien voi olettaa kohdentuvan erityisesti alueen yritysten toimintaan. Vaikutuksien suuruuksia ei kuitenkaan ole tässä selvityksessä arvioitu. On todennäköistä, että ne eivät merkittävästi poikkea muista vastaavista rakennushankkeista.

b. Toimintavaiheen vaikutukset

Toimintavaiheen taloudelliset vaikutukset syntyvät vuodesta 2019 eteenpäin, kun kirjasto aukeaa. Alla on lueteltu keskeisiä kirjaston toiminnasta syntyviä vaikutuksia.

KESKUSTAKIRJASTON JA KUMPPANIORGANISAATIOIDEN SYNNYTTÄMÄN UUDEN KYSYNNÄN VAIKUTUS

Keskustakirjaston vuotuisista toimintamenoista suurin osa on sisäistä pääomavuokraa kaupungin kiinteistövirastolle. Kaupunginkirjaston toimintamenojen nettolisäys kohdistuu lisäksi kiinteistön ylläpitoon, teknisen varustuksen ylläpitoon, siivoukseen ja turvallisuuskuluihin, sähkөөn ja henkilöstökuluihin.

Kaupunginhallituksen talousarviokäsittelyn yhteydessä linjattiin, että vähintään puolet käyttötalouden toimintamenojen nousupaineesta katetaan kirjastotoimen toimintamenojen sisältä tai uusilla kirjastotoimen ulkopuolisilla tulolähteillä. Käytännössä tämä aiheuttaa kirjastolle paineita supistaa kymmenen lisätyöntekijän palkkaamistavoitetta tai lisätä merkittävästi arvioituja ulkopuolisia vuokra- ja muita tuloja.

Laskelmia keskustakirjaston toiminnasta aiheutuvan lisääntyneen kysynnän työllisyys-, vero- ja tuotannollisista vaikutuksista ei ole sisällytetty tähän arviointiin, sillä toimintavaiheen euromääräisten vaikutusten arvioidaan olevan suuruusluokaltaan vähäisiä. Karkeasti arvioituna vuotuisten vaikutusten voidaan olettaa asettuvan muutamaa kymmeneen henkilötyövuoteen ja muutaman miljoonan euron tuotannolliseen vaikutukseen. Verovaikutusten suuruusluokan arvioidaan olevan muutaman satatuhatta euroa vuodessa. Verovaikutukset syntyvät arvonlisäverosta, työntekijöiden maksamasta tuloverosta ja yhteisöverosta. Kiinteistöveron osuutta ei ole tässä huomioitu.

Keskustakirjaston oman toiminnan lisäksi kirjastorakennuksessa toimivien kumppaniorganisaatioiden kautta syntyy elinkeinovaikutuksia. Ravintola- ja kahvilatoiminnan, elokuvateatterin sekä muiden pysyvien ja vaihtuvien sisältöjen työllisyys- ja tuotannollisia vaikutuksia ei ole erikseen laskettu, mutta karkean arvion mukaan työllisyys-, tuotannolliset ja verovaikutukset vastannevat suuruusluokaltaan edellä mainittuja keskustakirjaston toimintamenojen lisääntymisen vaikutuksia.

Toimintavaiheen henkilötyövuosissa ja euroissa laskettavat vaikutukset ovat joka tapauksessa suuruusluokaltaan pieniä, mikä on tyyppillistä kirjastoinvestoinneille. Laskettavissa olevien vaikutusten lisäksi investointi synnyttää taloudellista arvoa, jonka mahdollisia syntymekanismia on arvioitu jäljempänä. Taloudellisen arvon suuruusluokan määrittely ennakkoon riittävällä luotettavuustasolla ei ole mahdollista.

VAIKUTUKSET MATKAILUUN

Keskustakirjasto lisää Helsingin vetovoimaa. Rakennuksen arkkitehtuuri ja tekninen toteutus poikkeavat tavanomaisesta, minkä ansiosta keskustakirjasto voi nousta Helsingin suosituimpien matkailukohteiden joukkoon. On kuitenkin todennäköistä, että kirjastotoiminnan luonteen vuoksi vetovoima on suurinta paikallisesti sekä

etenkin ensimmäisinä vuosina myös alueellisesti ja kansallisesti. Pelkkä kirjastorakennus tuskin houkuttelee Helsinkiin merkittävästi kokonaan uusia matkailijavirtoja.

Kuitenkin esimerkiksi Birminghamin uusi pääkirjasto on Tripadvisor-sivuston käyttäjien laatimassa listauksessa kaupungin yhdenneksitoista suositelluin matkailukohde kaikkiaan yli kahdestasadasta vaihtoehdosta. Birminghamin kirjastossa on ensimmäisen toimintavuoden aikana käynyt 2,7 miljoonaa vierasta, mikä on puolet enemmän kuin kaupungin vanhassa pääkirjastossa.

Keskustakirjaston arkkitehtuurin ja sisältöjen voidaan olettaa kiinnostavan kansainvälistä mediaa, joskin huomio- ja vetovoimavaikutukset ovat suurimmat kirjastoalan sisällä. On odotettavissa, että kirjastossa vierailee ensimmäisten toimintavuosien aikana useampi tuhat ammattilaiskävijää vuosittain, mikä vahvistaa Helsingin matkailualan liiketoimintaa. Birminghamin viime vuonna avattu ja Århusin rakenteilla oleva kirjasto ovat tällä hetkellä keskustakirjastolle selkeimmät kilpailijat alan sisällä kansainvälisen huomion ja vierailukäyntien osalta.

Helsinki on kansainvälisesti tarkasteltuna maailman johtavia kirjastokaupunkeja ja keskustakirjaston, vuonna 2012 avatun Kaisa-kirjaston, remontoitavan Kansalliskirjaston sekä kattavan sivukirjastoverkoston myötä Helsingin on mahdollista hyödyntää kirjastoja matkailumarkkinoinnissa.

LÄHIALUEEN LIIKETILAT JA KULTTUURITOIMIJAT

Kirjasto lisää ihmisvirtoja alueella, millä on positiivinen vaikutus alueen kivijalkayritysten toimintaedellytyksiin. Lisääntyvistä ihmisvirroista syntyy potentiaalista hyötyä myös alueen muille kulttuuritoimijoille kuten Musiikkitalolle, Kiasmalle ja Finlandia-talolle. Kirjaston sijainti mahdollistaa sisällöllisen yhteistyön kulttuurilaitosten kesken. On mahdollista, että kirjastorakennus vahvistaa alueen vetovoimaa, tuo alueelle kävijöitä ja nostaa alueen profiilia poikkeuksellisen arkkitehtuurinsa myötä.

TALOUDELLISET SYRJÄYTYMISVAIKUTUKSET JA VAIHTOEHTOISKUSTANNUKSET

Keskustakirjastoinvestoinnilla on taloudellisia syrjäytymisvaikutuksia ja vaihtoehtoiskustannuksia. Syrjäytymisvaikutuksia syntyy esimerkiksi siitä, kun kirjaston kävijät viettävät vapaa-aikaansa kirjastossa esimerkiksi kahviloiden asemesta, jolloin hanke syrjäyttää kahvilapalveluiden kysyntää. Syrjäytymisvaikutusten voi kuitenkin arvioida jäävän hankkeessa vähäiseksi ja joka tapauksessa huomattavasti pienemmiksi kuin positiivisten vaikutusten.

Vaihtoehtoiskustannukset ovat niitä tuloja, jotka jäävät saamatta keskustakirjaston vuoksi. Tällaisia ovat tontinvuokraus- tai -luovutustulot sekä mahdolliset suuremmat

tuotot investoinneista, jotka toteutettaisiin kirjaston sijaan. Keskustakirjaston tontin arvo toimitilarakentamisessa on 1 300 euroa/k-m². Mikäli tontille toteutettaisiin keskustakirjastorakennuksen (13 474 k-m²) verran toimitilarakentamista, olisi tontin arvo tällöin 17,5 miljoonaa euroa.

KIRJASTOJEN TALOUDELLISET VAIKUTUKSET TUTKIMUKSESSA

Kulttuuri-investoinneissa tulisi tarkastella taloudellisten vaikutusten ohella hankkeiden potentiaalista taloudellista arvoa. Investointilaskelmat eivät kuitenkaan huomioi esimerkiksi kirjastojen sosiaalisia vaikutuksia ja yksittäisille käyttäjille kohdentuvia hyötyjä, joilla on myös taloudellista arvoa.

Kansainvälisissä vaikutusarvioinneissa on laskettu olemassa olevien kirjastojen tuottamalle kokonaisarvolle tunnuslukuja. Tällaisia laskelmia on laadittu esimerkiksi Kanadassa, Espanjassa, Iso-Britanniassa ja Norjassa.

Kansainvälisten tutkimusten perusteella ei voida arvioida keskustakirjastohankkeen potentiaalista arvoa. Ensinnäkin, on käytännössä mahdotonta erottaa yksittäisen kirjaston vaikutuksia muusta ympäristöstä. Toisekseen, vaikka kirjastoverkosto kokonaisuutena tuottaisi merkittäviä hyötyjä, ei voida sanoa, millainen on keskustakirjaston tapaisen lisäinvestoinnin rajahyöty etenkin, kun Helsingin kirjastoverkko on jo nyt kattava. Kolmanneksi, taloudellisen arvon laskentamenetelmät sisältävät runsaasti epävarmuutta ja –tarkkuutta erityisesti kun arvioidaan vasta suunnitteilla olevan hankkeen tulevia vaikutuksia.

5. MUITA YHTEISKUNNALLISIA VAIKUTUKSIA

Mikäli keskustakirjasto onnistuu lisäämään merkittävästi kirjastoverkoston kävijä- ja lainausmääriä, kirjasto hyödyntää menestyksekkäästi uusia toimintatapoja, käyttäjät löytävät uuden kirjaston palvelut, laitteet ja tilat, ja kiinnostus kirjaston sisältöjä kohtaan kasvaa, syntyy hankkeen ylivoimaisesti suurin hyöty luonnollisesti yleisen sivistys- ja osaamistason noususta. Alla on listattu muutamia selvitystyössä esille nousseita muita mahdollisia vaikutusalueita.

KIRJASTOTOIMINNAN STRATEGINEN MUUTOS

Valmistuttuaan keskustakirjastosta pyritään kehittämään kaupunginkirjaston henkilökunnan oppimiskeskus, josta tehtäväkierron kautta jaetaan uutta osaamista muualle verkkoon. Vastaavasti koko kirjastoverkoston henkilökunnan erityisosaamista on tarkoitus hyödyntää keskustakirjastossa. Keskustakirjaston tehtäväksi on määriteltävä uudenlaisen kirjastotoiminnan kehittäminen ja pilotointi. Hankkeen myötä tavoitellaan kirjastotoimen strategista, toiminnallista muutosta.

Kirjastot eivät tulevaisuudessa toimi kirjankierrätyskeskuksina, vaan lukeminen tapahtuu enenemässä määrin verkossa olevan informaation ja digitaalisten päätelaitteiden kautta, jolloin kirjoille ei tarvita enää tilaa. Kirjaston tavoitteena on tukea jatkossakin lukemista ja lukutaitoa tärkeinä kansalaistaitoina ja avustaa käyttäjiä laadukkaiden sisältöjen löytämisessä. Lisäksi kirjasto pyrkii vahvistamaan yhteisöllisyyttä ja sosiaalista pääomaa, edistämään keskustelua ja tarjoamaan erilaisille yhteisöille mahdollisuuden tuottaa omaehtoisesti tietoa ja kulttuuria. Keskustakirjastoon on tästä syystä suunniteltu tapahtumatiloja sekä tiloja oppimiselle ja tekemiselle.

Keskustakirjaston tuotekehitys- ja tutkimushankkeissa on tarkoitus etsiä ja kehittää tulevaisuuden kirjastoon parhaiten sopivia teknologisia ratkaisuja sekä uusia tapoja avata ja visualisoida julkaisujen kulttuurisia sisältöjä. Tavoitteena on päästä huippuyksiköksi kaikilla kirjastotoiminnan osa-alueilla. Mikäli tavoite saavutetaan, kasvaa keskustakirjaston vetovoima ammatillisena matkailukohteena.

VAIKUTUS KIRJASTOVERKKOON JA KIRJASTOPALVELUIDEN KÄYTTÖÖN

Kaupunginkirjaston Gispositio Oy:llä keväällä 2014 teettämän arvion mukaan keskustakirjasto vähentää Kallion, Pasilan ja Töölön kirjastojen käyttöä. Rikhardinkadun ja kauempana sijaitsevien kirjastojen käyttöön uudella kirjastolla ei näytä olevan vaikutusta. Lauttasaaren kirjaston kävijämäärät vähenevät myös, mutta pääasiassa Länsimetron valmistumisen mahdollistaman Tapiolaan suuntautuvan asiointin vuoksi.

Gispositio Oy:n mukaan Helsingin kaikkien kirjastojen käyntimäärien nettokasvu olisi keskustakirjaston valmistuttua noin 1,25–1,45 miljoonaa. Sen mukaan keskustakirjaston kävijätavoite 10 000 käyntiä päivässä voi toteutua.

Turun, Seinäjoen ja Espoon kauppakeskuskirjastojen käyttötilastojen perusteella uusi kirjastotila lisää voimakkaasti muuta kuin lainaamiseen keskittyvää kirjastonkäyttöä. Seinäjoen vuonna 2012 avatussa pääkirjaston lisäosassa kävijämäärä nousi vuodessa yli 60 prosenttia ja lainat lähes 20 prosenttia. Turun vuonna 2007 avatussa uudessa pääkirjastossa käyntien määrä nousi yli kolmanneksella ja lainojen määrä neljänneksellä.

Vilkaasti käytetyn ja profiililtaan poikkeavan Kirjasto 10:n tulo Helsingin keskustaan vuonna 2005 ei vähentänyt muiden keskustan tuntumassa sijaitsevien kirjastojen käyttöä. Helsingin yliopiston Kaisa-kirjaston päivittäinen 6 500–8 000 kävijän määrä ylittää yli puolella niiden tiedekunta- ja laitospkirjastojen yhteenlasketun käyntimäärän, jotka Kaisa korvasi.

Turun keskustakirjastoa käyttää arkisin noin 5 000 henkilöä per päivä, lauantaisin noin 3 000 henkilöä ja sunnuntaisin noin 2 000 henkilöä. Turun keskustakirjaston on kooltaan 8 600 m².

KUMPPANUUDET

Uuden kirjastokonseptin keskeinen sisältö on kumppanuuksien hyödyntäminen. Tavoitteena suunnitteluvaiheessa on ollut, että keskustakirjasto tarjoaisi laajan yleisöpinnan ja tilat oheisresursseineen. Tällä houkutellessa erilaisia toimijoita tuomaan taloon omia sisältöjään.

Keskustakirjaston lisäarvo kumppaneille muodostuisi ainakin seuraavista viidestä osa-alueesta:

- Keskustakirjaston symbolinen arvo (ks. jäljempänä kohta ”kansallismaisema ja näkymän symboliarvo)
- Hyvä sijainti ja saavutettavuus päärautatieaseman, metroaseman ja bussiterminaalin sekä kevyen liikenteen väylien välittömässä läheisyydessä
- Runsaat asiakasvirrat ja potentiaalisten kontaktien määrä (jopa 10 000 henkilöä vuorokaudessa)
- Uudenaikaiset tilat ja varusteet
- Tuoreet toimintakäytännöt

Elinkeinovaikutusten vahvistamiseksi olisi erityisen tärkeää, että kaupunginkirjasto hyödyntäisi keskustakirjastoa monipuolisesti ja ennakkoluulottomasti yksityisen ja julkisen sektorin yhteishankkeiden alustana.

Suunnitteluvaiheessa sovittuja yhteistyökumppaneita ovat Aalto-yliopisto, Tekniikan Akatemia TAF ja Valtiovarainministeriön Asiakaspalvelu 2014 -hanke. Kaupungin hallintokunnista kulttuurikeskus ja varhaiskasvatusvirasto tulevat hyödyntämään keskustakirjastoa toiminnassaan.

Ulkopuolisten kanssa kirjaston tiloja käytetään Living Lab ja Makerspace -toimintaan. Kaupunginkirjaston Kaupunkiverstaassa on lokakuusta 2013 testattu yhteisöllistä Makerspace-työskentelytilaa erilaisine valmistamisen, mallintamisen, oppimisen ja ideoinnin työkaluineen ja -välineineen. Kaupunkiverstaassa resurssien ympärille on syntynyt verkostoja, joista esimerkiksi yrittäjät ovat hyötöneet.

Tapahtumia ja näyttelyitä on tarkoitus tuottaa Kirjasto 10:n mallin mukaan eriasteisesti organisoituneiden käyttäjäryhmien ja myös yksittäisten käyttäjien toimesta. Monipuoliset tilat - elokuvateatteri, monitoimitila ja lasten maailman esitystila - mahdollistavat laajan yhteistoiminnan. Kesäkaudella tapahtumia järjestetään myös ulkotiloissa. Sisääntulokerroksen pop-up-infopisteissä on tarkoitus markkinoida muun muassa alueen muiden kulttuuritoimijoiden toimintaa ja tapahtumia. Kirjastoon tulee runsaasti oleskelutilaa sekä toimintaa tukevia oheispalveluja, kuten kahvila ja ravintola.

Elokuvateatteri ja yhteistyö sen suunnitellun päävuokralaisen Kansallisen audiovisuaalisen instituutin (Kavi) kanssa tarjoavat toiminnallisia ja sisällöllisiä

synergiaetuja. Kavi, kuten myös kaupungin kulttuurikeskus, hyötyvät keskustakirjaston keskeisestä sijainnista ja runsaista kävijämääristä.

Varhaiskasvatusvirasto tarjoaa ulkoleikkutilaa kirjaston vierestä. Tällä edistetään pienten lasten vanhempien käyntejä kirjastossa, vahvistetaan keskusta-alueen puistoverkostoa ja lisätään lapsiperheille sopivaa oleskelutilaa

YRITTÄJYYDEN JA INNOVAATIOIDEN EDISTÄMINEN

Kirjaston tiloja hyödyntävät erityisesti freelancerit ja aloittelevat yrittäjät. Kirjastot tarjoavat rauhallista työtilaa, tietokoneen ja tulostimen käyttömahdollisuuden, yhteydet tietokantoihin sekä opastusta tiedonhankinnassa. Kirjaston onkin mahdollista vahvistaa rooliaan innovaatiotoiminnan edistäjänä ja yrityshautomotyypin tilana.

Keskustakirjasto pyrkii edistämään kaupunkilaisten innovatiivisuutta. Toimistotyöskentelyn mahdollistavat työhuoneet sekä kokous- ja ryhmätyötilat. Lisäksi rakennukseen on suunniteltu studioita, työpajoja ja opetustiloja esimerkiksi uusien viestintäteknologioiden ja -välineiden käyttöön sekä sisällön tuottamiseen. E-aineistoja kuten kirjoja ja lehtiä voi tulevaisuudessa lukea, selata ja lainata sekä kirjaston digitaalisilta näyttöpinnolta että omilta mobiililaitteilta. Innovaatioita on tarkoitus edistää erityisesti edellä mainituilla Living Lab ja Makerspace -toiminnoilla.

SOSIAALINEN PÄÄOMA, SYRJÄYTYMISEN EHKÄISY JA TERVEYS

Kirjastot ovat perinteisesti olleet matalan kynnyksen tiloja, jotka kohtelevat kaikkia käyttäjiä tasa-arvoisesti. Kirjasto ei tilana erottele erityisryhmiä. Keskustakirjaston uudenlainen konsepti pyrkii edistämään yhteisöllistä toimintaa ja verkostojen syntymistä. Sosiaalisella pääomalla on todettu yhteys terveyteen ja syrjäytymisen ehkäisyyn. Kirjaston käytön on havaittu kasvavan työttömyyden lisääntyessä.

Kirjasto integroi myös maahan muuttaneita suomalaisen yhteiskuntaan ja yhteisöihin sekä ehkäisee näin ulkopuolisuutta. Koko Suomea palveleva Monikielinen kirjasto siirtyy Pasilasta Keskustakirjastoon. Monikulttuuriset palvelut saadaan keskustakirjastossa näkyvälle paikalle.

Lapsiperheiden kannalta keskustakirjaston lasten maailma ja siihen liittyvä uusi keskustaleikkipuisto kirjastoon sijoittuvine tukikohtineen täydentävät Helsingin keskustan kulttuuritarjontaa. Nuorten erityistarpeet, kuten tarve ryhmäytymiseen, tilojen muokkaamiseen kalustuksella ja äänekkääseenkin toimintaan muiden häiriintymättä tullaan ottamaan keskustakirjaston ratkaisuihin huomioon.

Hanke pyrkii ehkäisemään digitaalista syrjäytymistä lisäämällä mahdollisuuksia tarjota ikääntyville ihmisille opastusta päätelaitteiden, ohjelmien ja Internetin käytössä.

KANSALLISMAISEMA JA NÄKYMÄN SYMBOLIARVO

Kaupunkikuvallisesti keskustakirjasto viimeistelee Kansalaistorin itäreunan. Keskustakirjastolla ja siitä avautuvalla näkymällä on merkittävää symbolista arvoa suomalaisen yhteiskunnan kannalta. Kirjaston parvekkeelta avautuva näkymä ilmaisunvapautta, kulttuuria, demokratiaa ja itsenäisyyttä edustaviin rakennuksiin voi kehittyä jopa uudeksi kansallismaisemaksi.

PUURAKENTAMISEN KEHITTÄMINEN

Keskustakirjaston suunnittelun ja toteutuksen yhteydessä tapahtuvalla puurakentamisen kehittämisellä edistetään suomalaisen puurakentamisen osaamista ja parannetaan sen kilpailukykyä. Rakennuksella on mahdollisuus nousta kotimaisen puurakentamisosaamisen mallihankkeeksi, mikä vahvistaisi keskustakirjaston elinkeinovaikutuksia. Puurakentamista on hankkeessa kehitetty yhteistyössä Aalto-yliopiston asiantuntijoiden kanssa.

Kehittämisen yksi tarkoitus on hankkeen puurakentamiseen, erityisesti laajaan puujulkisivuun liittyvien riskien hallinta, kuten suunnitteluratkaisujen kilpailukykyisyyden ja hyvien elinkaariominaisuuksien varmistaminen esimerkiksi puualan toimijoiden kanssa käytävällä markkinavuoropuhelulla. Keskustakirjastohankkeen yhteydessä on tavoitteena kehittää yleisiä rakennusalan hankintamenettelyitä.

KESKUSTAKIRJASTON TOTEUTTAMISEEN JA TAVOITELTAVIEN HYÖTYJEN TOTEUTUMISEEN LIITTYVÄT RISKIT

Keskustakirjastohanke on mittakaavaltaan ja poikkeavuudeltaan vaativa liittyen erityisesti haasteelliseen rakennuspaikkaan sekä arkkitehtikilpailun voittaneen suunnitelman teknisiin ratkaisuihin. Hankkeen kustannusarviossa pysyminen vaatii määrätietoista kustannusohjausta ja riskienhallintaa niin rakentamisen aikana kuin elinkaaren aikaisten käyttökustannuksien osalta.

Keskustakirjaston arvioidut tulot voivat jäädä toteutumatta, mikä vaikuttaisi negatiivisesti kirjastotoimen käyttötalouteen. Kansallisen audiovisuaalisen instituutin Kavin mukaan tulosta ei ole vielä sitovasti sovittu. Kavin poisjääminen vähentäisi hankkeen synergiahyötyjä ja kaupungin vuokratuloja.

On mahdollista, että keskustakirjaston myötä muun kirjastoverkon kävijämäärät vähenevät merkittävästi. Mikäli näin tapahtuu, joudutaan nykyistä kirjastoverkkoa mahdollisesti tarkastelemaan kriittisesti tulevaisuudessa.

Hankkeen tavoitteena on edistää kirjastotoimen toiminnan ja toimintakulttuurin muutosta. Hankkeen sisällölliset tavoitteet on asetettu korkealle, ja niiden saavuttaminen edellyttää tavoitteisiin johtavien vaikutusketjujen selkeyttämistä, kirjaston toimintatapojen muutoksen hallintaa ja toteutuneiden vaikutusten arvioinnin järjestämistä.